

До питання про здійснення фінансового контролю на місцевому рівні

Бортняк В. А.¹

Опубліковано	Секція	УДК
21.09.2022	Право	336.1

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7514227>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. В роботі досліджено питання здійснення фінансового контролю на місцевому рівні. Актуальність обраної тематики підтверджується даними Державної аудиторської служби, яка повідомляє, що станом на 2020 рік потрібно буде 90 років для охоплення контролем органами Державної аудиторської служби 8162 місцевих бюджетів. Також затребуваність цієї тематики підтверджується наявними процесами децентралізації, що активно відбуваються в Україні. Водночас, «передача» фінансових питань місцевим органам влади потребує здійснення ефективного фінансового контролю на місцях. В роботі нами обґрунтовується точка зору, що місцевий фінансовий контроль є різновидом фінансового контролю. Наголошується, що це різновид такого поняття як «фінансовий контроль», а не «державний фінансовий контроль», оскільки контроль на місцевому рівні здійснюється як посадовими особами органів місцевого самоврядування, так і окремими громадянами або їх об'єднаннями (тобто це не різновид державного фінансового контролю). Нами пропонуються різні синонімічні поняття терміну «місцевий фінансовий контроль». Зокрема, фінансовий контроль органів місцевого самоврядування, фінансовий контроль на місцевому рівні, муніципальний фінансовий контроль. На наше переконання, місцевий фінансовий контроль представляє собою об'єднання місцевого рівня фінансового контролю (здійснюється місцевими радами, а також органами фінансового контролю на місцях) і громадянського рівня фінансового контролю, оскільки громадяни приймають безпосередню участь в управлінні на рівні сіл, селищ, міст. В роботі окрема увага присвячується питанню необхідності оновленню профільного законодавства. Досліджуються проекти законів щодо основних засад здійснення державного фінансового контролю в Україні.

Ключові слова: фінансовий контроль, місцеве самоврядування, муніципальний контроль, контроль на місцевому рівні, місцеві бюджети.

¹ кандидат юридичних наук, доцент, Ректор Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1285-966X>

On the question of implementation of financial control at the local level

Annotation. The paper examines the issue of financial control at the local level. The relevance of the chosen topic is confirmed by the data of the State Audit Service, which reports that as of 2020, it will take 90 years for the State Audit Service to control 8,162 local budgets. Also, the demand for this topic is confirmed by existing processes of decentralization that are actively taking place in Ukraine. The work provides specific quantitative indicators that illustrate the real results of decentralization. In particular, the analysis of the implementation of local budgets for 8 months of 2022 shows that in absolute and relative terms, the budgets of territorial communities increased as a result of effectively implemented decentralization. At the same time, the "transfer" of financial issues to local authorities requires effective financial control on the ground. In our work, we justify the point of view that local financial control is a type of financial control. It is emphasized that this is a type of such a concept as "financial control" and not "state financial control", since control at the local level is carried out both by officials of local self-government bodies and by individual citizens or their associations (that is, it is not a type of state financial control). We are offered various synonymous concepts of the term "local financial control". In particular, financial control of local self-government bodies, financial control at the local level, municipal financial control. In our opinion, local financial control is a combination of local level financial control (performed by local councils, as well as local financial control bodies) and civil level financial control, as citizens take direct part in management at the level of villages, towns, and cities. In the work, special attention is devoted to the issue of the need to update relevant legislation. Draft laws on the basic principles of state financial control in Ukraine are being studied: Draft Law on the Basic Principles of State Financial Control Bodies No. 9086 dated September 17, 2018, Draft Law of Ukraine "On State Financial Control".

Keywords: financial control, local self-government, municipal control, control at the local level, local budgets.

Вступ

Постановка проблеми. Необхідність здійснення ефективного фінансового контролю на місцевому рівні обумовлено багатьма чинниками. По-перше, необхідністю протидії, запобіганню, попередження фінансових правопорушень, які здійснюються органами місцевого самоврядування і їх посадовими особами у фінансових сферах. По-друге, викорінення і зведення до мінімуму фінансових правопорушень в світлі обрання курсу на євроінтеграцію України і важливістю відповідності критеріям щодо відсутності або мінімізації проявів корупції у муніципальній сфері. По-третє, важливістю запровадження ефективної системи фінансового контролю на муніципальному рівні з метою ефективного реалізації фінансової політики територіальної громади.

Про важливість здійснення ефективного фінансового контролю на місцевого рівні свідчать дані, представлені Державною аудиторською службою (далі - Держаудитслужба) за 2020 р. Зокрема, стратегічними цілями розвитку Держаудитслужби є:

- сприяння ефективному державному управлінню шляхом посилення державного фінансового контролю за найбільш ризиковими сферами;
- підвищення інституційної спроможності органів Держаудитслужби на центральному та місцевому рівнях наявністю прямої залежності між такими поняттями як «ефективний фінансовий контроль» і «національна безпека України» [1].

Окрім актуальності піднятої тематики, варто зазначити про її складність. Зокрема, за даними Держаудитслужби необхідно 90 років для охоплення контролем органами Держаудитслужби 8162 місцевих бюджетів [1]. Враховуючи такі кількісні показники, на нашу думку, слід поставити питання про ефективний фінансовий контроль, який має здійснюватися органами місцевого самоврядування, без врахування загальнодержавного фінансового контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми свідчить про велику кількість наукових досліджень, що стосуються здійснення фінансового контролю на муніципальному рівні. Зокрема, І. Данчевська обрала за предмет дослідження державний фінансовий контроль використання коштів місцевих бюджетів України і окремо акцентувала увагу на здійсненні фінансового розслідування. Варто зазначити, що слідство визначається автором як форма фінансового контролю [2]. В. Прасюк під час здійснення наукового пошуку провів системний аналіз основних засад адміністративно-правового регулювання державного фінансового контролю за законодавством України, виокремив проблеми в його правовому регулюванні та правозастосовній практиці. Автор зупинився на визначенні суб'єктів державного фінансового контролю та їх правового статусу. Окремі положення роботи були присвячені здійсненню фінансового контролю органами місцевого самоврядування [3]. Р. Щур, І. Плєць, В. Мацьків, Н. Білошкурська дослідили застосування досвіду європейських країн щодо здійснення фінансового контролю за діяльністю територіальних громад в Україні. В результаті дослідження встановлено можливості практичного застосування досвіду країн ЄС в частині модернізації фінансового контролю, що на відміну від наявних підходів, передбачає здійснення фінансового контролю в процесі реалізації цільових програм об'єднаних територіальних громад в Україні [4]. Окремо зазначимо про посібник з контролю за використанням бюджетних коштів на місцевому рівні в Україні, який підготовлено в рамках проекту «Громадський контроль за використанням державних фінансів на місцевому рівні», який реалізується за підтримки Посольства Королівства Нідерландів в Україні [5]. Також звернемо увагу на навчальний посібник щодо державного фінансового контролю у публічному управлінні, в якому розкрито теоретичні основи та вітчизняну практику здійснення державного фінансового контролю тощо [6]. Наведені дослідження свідчать про актуальність та затребуваність обраної тематики, про необхідність здійснення нових наукових пошуків щодо здійснення фінансового контролю на місцевому рівні.

Відповідно, *метою даної статті є дослідження окремих питань здійснення фінансового контролю на місцевому рівні.*

Результати

Щодо термінологічних визначень, зазначимо, що в науці висувається точка зору, що дефініції «фінансовий контроль» і «державний фінансовий контроль» є різні за змістом. Узагальнюючи велику кількість наукових досліджень, можемо констатувати, що поняття «державний фінансовий контроль» є вужче за змістом ніж поняття «фінансовий контроль». По суті державний фінансовий контроль розглядається виключно як реалізація державою свого права на здійснення контрольної функції, різновид фінансового контролю, діяльність державних органів по здійсненню контрольних повноважень. В свою чергу, фінансовий контроль є всеохоплюючим поняттям і включає в себе як фінансовий контроль з боку держави, так і фінансовий контроль з боку приватних організацій (приватних аудиторів, приватних аудиторських фірм тощо).

Але варто звернути увагу на питання про здійснення фінансового контролю на місцевому рівні. З одного боку, це реалізація державою своїх контрольних повноважень на місцевому рівні. З іншого – це здійснення контролю добровільним об'єднанням громадян та посадовими особами місцевого самоврядування. Такий висновок ґрунтується на положеннях Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», де в ст. 2 зазначено, що «місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України» [7].

Науковці доходять висновку, що слід окремо виділяти державний фінансовий контроль місцевих бюджетів, а особливо за використанням коштів місцевих бюджетів. Місцеві бюджети відіграють важливу роль у забезпеченні суспільних послуг, насамперед соціального спрямування. Зокрема пропонується визначення такого терміну як «державний фінансовий контроль використання коштів місцевих бюджетів», під яким розуміють систему заходів та діяльність суб'єктів державного фінансового контролю (органів державної влади, місцевого самоврядування та спеціальних органів фінансового контролю) з метою перевірки законності, ефективності, доцільності при розподілі та використанні коштів місцевих бюджетів для виявлення, усунення і запобігання порушень у майбутньому» [2, с. 30].

Аналіз цитованої дефініції дозволяє дійти висновку, що фінансовий контроль місцевих бюджетів – це виключно державний важіль контролю. Водночас, вище нами вже зазначалося, що місцеве самоврядування в Україні – це сфера управління добровільного об'єднання громадян, а не державна сфера.

Враховуючи викладене зауваження, зазначимо, що місцевий фінансовий контроль є різновидом фінансового контролю. Підкреслимо, що враховуючи вказане вище, це різновид такого поняття як «фінансовий контроль», а не «державний фінансовий контроль», оскільки контроль на місцевому рівні здійснюється як посадовими особами органів місцевого самоврядування, так і окремими громадянами або їх об'єднаннями (тобто це не різновид державного фінансового контролю). Нами пропонуються різні синонімічні поняття терміну «місцевий фінансовий контроль». Зокрема, фінансовий контроль органів місцевого самоврядування, фінансовий контроль на місцевому рівні, муніципальний фінансовий контроль тощо.

В цілому, систему органів фінансового контролю можна представити трьома рівнями:

- загальнодержавний рівень фінансового контролю (здійснюється Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, Рахунковою палатою, Державною аудиторською службою України тощо);
- місцевий рівень фінансового контролю (здійснюється місцевими радами, а також органами фінансового контролю на місцях);
- громадянський рівень фінансового контролю (здійснюється громадянами на місцях під час участі в обговоренні проєктів місцевих бюджетів, прийняття рішення про виділення коштів із місцевих бюджетів тощо).

На наше переконання, місцевий фінансовий контроль (або фінансовий контроль органів місцевого самоврядування) представляє собою об'єднання місцевого рівня фінансового контролю (здійснюється місцевими радами, а також органами фінансового контролю на місцях) і громадянського рівня фінансового контролю, оскільки громадяни приймають безпосередню участь в управлінні на рівні сіл, селищ, міст.

Враховуючи процеси децентралізації, що активно впроваджувалися протягом останніх років, варто зазначити, що місцеві бюджети повністю відокремлені від

Державного бюджету України. Відповідно до ч. 6, 7 ст. 16 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» «місцеві бюджети є самостійними, вони не включаються до Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів. Органи місцевого самоврядування з урахуванням місцевих умов і особливостей можуть перерозподіляти між собою на підставі договорів окремі повноваження та власні бюджетні кошти» [7]. Отже, контроль на місцевому рівні (або іншими словами – контроль органами місцевого самоврядування) є самостійним видом фінансового контролю або самостійним рівнем.

Щодо термінологічної визначеності – виду, рівня, форми фінансового контролю, пропонуємо звернутися до наукових напрацювань.

В. Піхоцький в роботі визначає механізм державного фінансового контролю із визначенням його структури. Першим елементом в механізмі є види фінансового контролю, які автор розподіляє на: державний; відомчий; незалежний; громадський; муніципальний. Також до механізму фінансового контролю автор відносить форми контролю, зокрема наступні: аудит (фінансовий аудит, аудит адміністративної діяльності, аудит ефективності, аудит законності); ревізія; експертиза; аналіз; перевірка; моніторинг. До нього також входять методи контролю (про них окремо зупинимося пізніше) і важелі такого контролю, зокрема, встановлення причин порушень, встановлення винних осіб, притягнення до відповідальності, недопущення незаконного або неправильного використання коштів, фінансові санкції за порушення, надання приписів, рекомендацій, розробка пропозицій, подання матеріалів до правоохоронних органів [8, с. 121]. Отже, муніципальний або місцевий контроль автором визначається як вид фінансового контролю.

Як зазначають вчені, фінансова децентралізація органів місцевого самоврядування має стати основним каталізатором економічного зростання країни загалом. І. Данчевська у своїй роботі доводить, що роль державного фінансового контролю місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації полягатиме не тільки в комплексній оцінці сфери фінансів, роботи територіальних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо їх спроможності забезпечити регіон коштами, а у виявленні додаткових джерел наповнення місцевого бюджету за рахунок прийняття управлінських рішень, що сприятимуть ефективності контролю процесів формування та використання ресурсів місцевих бюджетів [2, с. 4-5]. Таким чином, процеси децентралізації мають допомогти у процесі розвитку нашої держави. Водночас децентралізація передбачає, що кошти державного бюджету передаються до місцевих бюджетів для того щоб вони мали можливість самостійно розпоряджатися ними на місцевому рівні. Водночас, надання місцевим органам влади таких повноважень передбачає необхідність здійснення фінансового контролю над органами місцевого самоврядування з метою протидії і притягнення до відповідальності осіб, винних у фінансових правопорушеннях.

На думку экс-Державного секретаря Міністерства внутрішніх справ землі Шлезвіг-Гольштейн (Німеччина) М. Золлер-Вінклер, фінансова автономія є вирішальним фактором для зміцнення органів місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування у розумінні Європейської хартії місцевого самоврядування можливе лише за умови надання ОМС фінансової автономії в юридично обов'язковому порядку. Ключовими є два аспекти: з одного боку – гарантія наявності достатніх власних фінансових ресурсів, а з іншого боку – здатність незалежно приймати рішення щодо їх використання [9].

Щодо Європейської хартії місцевого самоврядування, варто зазначити ст. 9, де зазначається про фінансові ресурси органів місцевого самоврядування. У статті 9 спеціально описує важливість та обсяг фінансової автономії ОМС. Головні принципи: «ОМС мають право ... на власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно

розпоряджатися в межах своїх повноважень» (стаття 9.1). Обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування відповідає повноваженням, передбаченим Конституцією або законом» (стаття 9.2) та інше [10].

Варто зазначити про конкретні кількісні показники, які ілюструють реальні результати децентралізації. Зокрема, Шведсько-Український Проєкт «Підтримка децентралізації в Україні» провів спеціалізоване дослідження щодо аналізу виконання місцевих бюджетів за 8 місяців 2022 р. Зокрема, простежуючи динаміку доходів за 8 місяців 2018-2022 рр., очевидно, наскільки в абсолютному і відносному вимірі зросли обсяги бюджетів територіальних громад внаслідок ефективно проведеної децентралізації (малюнок 1) [11].

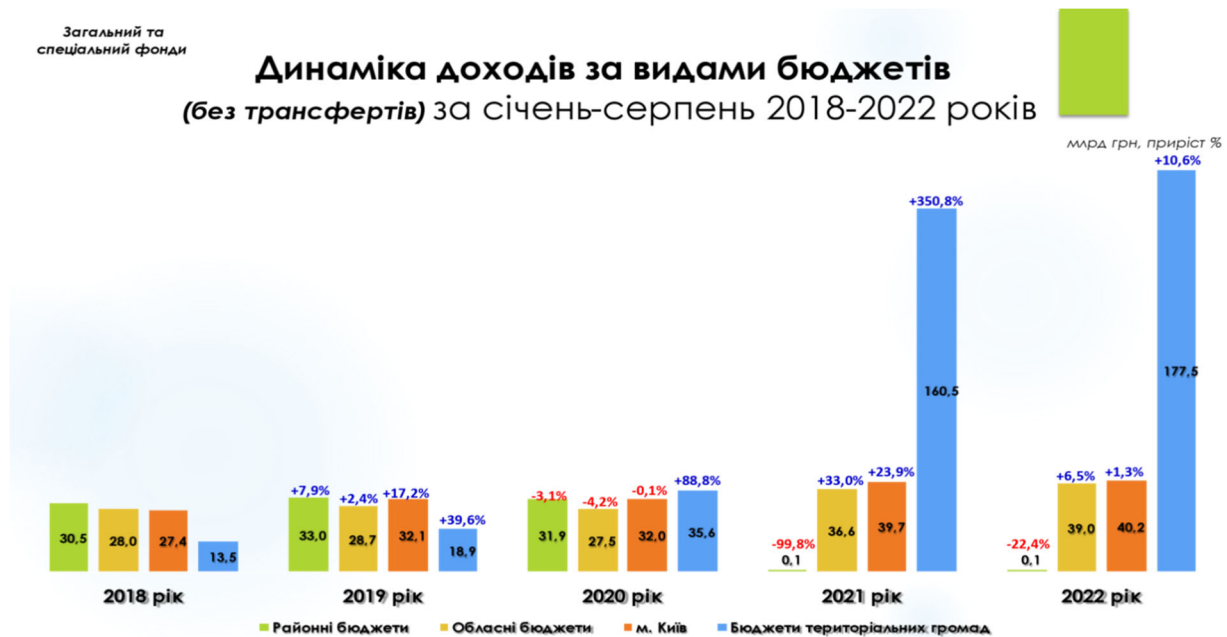

Рис. 1. Обсяги бюджетів територіальних громад внаслідок ефективно проведеної децентралізації

Така динаміка свідчить про ефективність впровадження реформи децентралізації, про реальні можливості функціонування закладів бюджетної сфери та здійснення незалежного контролю над питаннями розвитку громади. Це дозволить самостійно приймати рішення про фінансування проєктів місцевого значення і позбавить необхідності звернення до центральних органів влади щодо виділення коштів із Державного бюджету. Водночас, «передача» фінансовий питань місцевим органам влади потребує здійснення ефективного фінансового контролю на місцях.

Зазначимо, що наразі нормативна регламентація фінансового контролю на місцевому рівні не регламентується спеціалізованим нормативним актом. Окремі аспекти визначені ст. 7, ст. 8 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні». Вказаний нормативний акт було прийнято у 1993 р. і на цей час до нього було внесено більше 25 змін та доповнень. Варто зазначити про неодноразові спроби законодавця прийняти новий нормативний акт для регламентування правових та організаційних засад здійснення державного фінансового контролю в Україні. Зокрема, проєкт закону, який підготовлено Держаудитслужбою. Це проєкт Закону України «Про основні засади діяльності органів державного фінансового контролю» № 9086 від 17.09.2018 р. Щодо досліджуваного питання, зазначимо про ст. 14 «Взаємодія органу державного фінансового контролю з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами,

установами, організаціями усіх форм власності, іншими юридичними особами, фізичними особами – підприємцями» та окремі положення ст. 1 проекту. Водночас, окремої статті або розділу щодо нормативної регламентації здійснення фінансового контролю на місцевому рівні, не пропонується авторами [12]. Так само відсутні ці положення і в іншому проекті Закону – «Про державний фінансовий контроль» № 2020 від 08.02.2008 р. Єдине положення, що пов'язано із здійснення контролю на місцях – ст. 25 «Взаємовідносини суб'єктів державного фінансового контролю та органів державної влади, органів місцевого самоврядування і суб'єктів господарювання» [13].

В свою чергу, на рівні наукових пропозицій, обґрунтовується необхідність прийняття закону про державний фінансовий контроль із присвяченням окремого розділу муніципальному фінансовому контролю. В цьому розділі пропонується визначити принципи муніципального фінансового контролю, суб'єкти та об'єкти, контрольні функції суб'єктів контролю, а також заходи з подальшої оптимізації функціональної діяльності вказаних органів шляхом скорочення та ліквідації невластивих їм напрямів діяльності, об'єднання окремих функцій в одному спеціалізованому органі в інтересах всіх організацій муніципалітету з відповідним скороченням посад, що виконують аналогічні функції [14, с. 67]. Отже, для забезпечення ефективного муніципального контролю слід попіклуватися про створення окремих органів або посад у органах місцевого самоврядування. Перш за все, на нашу думку, варто визначитися із суб'єктом – чи буде це відокремлений орган чи це буде посадова особа, яка обіймає посаду в органах місцевого самоврядування. Наразі такий контроль здійснюється відповідними радами та їх органами. Але звісно постає питання про «конфлікт інтересів». Чи не виникає цей конфлікт у випадку, коли один і той самий орган акумулює грошові кошти, витрачає їх на потреби громад і здійснює фінансовий контроль над їх використанням.

Щодо нормативної регламентації варто зазначити ст. 143 Конституції України, яка визначає, що «територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування самостійно затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання, ... , а також здійснюють контроль за їх діяльністю...». Отже, органи місцевого самоврядування формують бюджет, вирішують питання, які вони будуть фінансувати, а також здійснюють контроль, в тому числі, і фінансовий. Науковці звертають увагу, що при здійсненні витрат коштів місцевих бюджетів у більшості областей недостатньо відслідковується роль контролюючих органів у запобіганні порушень та зловживань економічного спрямування. При цьому однією з причин неефективності витрачання коштів місцевих бюджетів є відсутність відокремлених і сформованих інституцій, які б забезпечували його дієвість у кожному окремому регіоні [8, с. 253].

Ще одним питанням в цьому аспекті є те, щоб в таких спеціалізовано сформованих інституціях була висококваліфікована команда спеціалістів – суб'єктів, які здійснюють фінансовий контроль. Раціональне та ефективне використання коштів, контроль над розподілом коштів місцевих бюджетів в значній мірі залежить від кадрового забезпечення відповідного контролюючого органу.

Висновки

В роботі досліджено питання здійснення фінансового контролю на місцевому рівні. Актуальність обраної тематики підтверджується даними Державної аудиторської служби, яка повідомляє, що станом на 2020 рік потрібно буде 90 років для охоплення контролем органами Державної аудиторської служби 8162 місцевих бюджетів. Також затребуваність цієї тематики підтверджується наявними процесами децентралізації, що активно відбуваються в Україні. Водночас, «передача» фінансових питань місцевим

органам влади потребує здійснення ефективного фінансового контролю на місцях. В роботі нами обґрунтовується точка зору, що місцевий фінансовий контроль є різновидом фінансового контролю. Наголошується, що це різновид такого поняття як «фінансовий контроль», а не «державний фінансовий контроль», оскільки контроль на місцевому рівні здійснюється як посадовими особами органів місцевого самоврядування, так і окремими громадянами або їх об'єднаннями (тобто це не різновид державного фінансового контролю). Нами пропонуються різні синонімічні поняття терміну «місцевий фінансовий контроль». Зокрема, фінансовий контроль органів місцевого самоврядування, фінансовий контроль на місцевому рівні, муніципальний фінансовий контроль. На наше переконання, місцевий фінансовий контроль представляє собою об'єднання місцевого рівня фінансового контролю (здійснюється місцевими радами, а також органами фінансового контролю на місцях) і громадянського рівня фінансового контролю, оскільки громадяни приймають безпосередню участь в управлінні на рівні сіл, селищ, міст. В роботі окрема увага присвячується питанню необхідності оновленню профільного законодавства. Досліджуються проекти законів щодо основних засад здійснення державного фінансового контролю в Україні.

Список використаних джерел

1. Результати роботи Держаудитслужби за 2020 рік. URL: https://dasu.gov.ua/attachments/cf6defb1-f161-4783-a533-3f6519dead97_%D0%91%D1%83%D0%BA%D0%BB%D0%B5%D1%82%2003.pdf (дата звернення 01.01.2023).
2. Данчевська І. Р. Державний фінансовий контроль використання коштів місцевих бюджетів України: дис. канд. юрид. наук. Львів, 2018. 222 с.
3. Прасюк В.М. Адміністративно-правове регулювання державного фінансового контролю за законодавством України: дис. канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2020. 227 с.
4. Щур Р.І., Плєць І.І., Мацьків В.В., Білошкурська Н.В. Застосування досвіду європейських країн щодо здійснення фінансового контролю за діяльністю територіальних громад в Україні. doi: 10.15330/apred.2.18.64-73
5. Посібник з контролю за використанням бюджетних коштів на місцевому рівні в Україні: Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/t_kontrol_derj_fin_a5_ukr.pdf (дата звернення 30.12.2022).
6. Державний фінансовий контроль у публічному управлінні: навч. посібн. / Колектив авторів; за ред. В. М. Русіна та Б. С. Шулюк. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2018. 214 с.
7. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України 21.05.1997 № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.
8. Піхоцький В.Ф. Система державного фінансового контролю в Україні: концептуальні засади теорії та практики: дис. д.ю.н., Львів, 2015. 530 с.
9. Мануела Золлер-Вінклер Фінансова автономія — основа місцевого самоврядування. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13610> (дата звернення 30.12.2022).
10. Європейська хартія місцевого самоврядування. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU88002H?an=2> (дата звернення 30.12.2022).
11. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 8 місяців 2022 р. Автор: Ігор Оніщук, Шведсько-Український Проєкт «Підтримка децентралізації в Україні», SALAR

- International. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15570> (дата звернення 30.12.2022).
12. Проект Закону про основні засади діяльності органів державного фінансового контролю № 9086 від 17.09.2018 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64601 (дата звернення 30.12.2022).
13. Проект Закону України «Про державний фінансовий контроль». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF1K400A?an=3> (дата звернення 30.12.2022).
14. Виговська Н.Г., Дячек С.М. Реформування системи фінансового контролю за виконанням місцевих бюджетів. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка», 2020. № 3. С. 63-71.*